

МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

М.В. Мокляк, аспірант*

Полтавська державна аграрна академія

Розглянута інноваційна діяльність як визначальний чинник економічного розвитку країни. Визначені основні умови, що сприяють покращенню інноваційних процесів.

Постановка проблеми. Сучасна організаційна структура агропродовольчого сектора у вигляді окремих сільськогосподарських підприємств (ТОВ, ЗАТ, СТОВ, кооперативів, орендних підприємств, фермерських господарств тощо) і харчових виробництв різних організаційно-правових форм є архаїчною і неефективною в умовах глобалізації й інтенсифікації національної економіки й економік інших країн. Їх функціонування у більшості випадків пов'язане з надто високою ресурсомісткістю продукції, що виробляється.

* Науковий керівник – О.В. Березін, д. е. н., професор

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом у засобах масової інформації з'явилась низка публікацій з досліджуваної проблеми, які здебільшого аналізують позитивні результати наслідків інноваційних процесів у різних галузях економіки. Ці питання розкрито З. Варналієм, І. Кузнецовою, І. Маланюк, А. Малютою, М. Рибакон, Д. Чеберкус, Є. Щубравською. Однак у публікаціях недостатньо приділено увагу управлінню агропродовольчою сферою у регіонах на інноваційній основі.

Метою дослідження є узагальнення основних аспектів, що підтверджують позитивний вплив інноваційних процесів на сталий розвиток регіональної агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу. Виробництва агропродовольчого сектора не розвиваються активно або перманентно деградують, оскільки їх продуктова структура не відповідає основному принципу ефективної організації технологічних процесів і економіки, який можна сформулювати наступним чином: економічним продуктом є лише та продукція, яка задовольняє потреби сучасного ринку і сприяє розвитку виробництва. У сільському господарстві цей принцип порушується у тваринництві, частково у рослинництві і декларовано втілюється у переробних і харчових підприємствах.

Предметом занепокоєння також є те, що прибуток у досліджуваній нами сфері отримується, в основному, шляхом підвищення цін, а не утворенням виробничих процесів, по-можливості з мінімальними витратами і конкурентоспроможним асортиментом продукції. Інакше кажучи, національні сільськогосподарські і харчові виробництва мають низький рівень доданого продукту (іноді спостерігається його відсутність) і існують, у цілому, за рахунок розтрати виробничих і інтелектуальних ресурсів, сформованих у минулому.

Є. Щубравська вважає, що стосовно національної відтворювальної системи розуміння усталеного розвитку означає вимогу дотримання у процесі її функціонування узгодженості, зокрема – між обсягами виробництва тваринницької і рослинницької продукції; між ними і переробними потужностями; усіма ними разом і масштабами існуючих і потенційних потреб національного і світового ринку. Необхідними умовами є також досягнення порівнянності доходів і розвитку соціальної інфраструктури у сільській місцевості з відповідними показниками по країні, забезпечення належної ефективності використання ресурсів оточуючого природного середовища, достатнього рівня їх відновлення і науково обґрунтованих пропорцій при застосуванні у агропродовольчій діяльності мінеральних добрив, засобів захисту рослин, генетично модифікованих організмів [7, с. 63].

Отже, необхідна принципово інша схема формування господарських пропорцій сільськогосподарських і харчових виробництв та їх взаємозв'язків з суспільним виробництвом. Структурні зміни можна здійснювати створенням механізму перебудови виробничих зв'язків сільського господарства, переробної і харчової промисловості всередині регіону і на міжрегіональному рівні з урахуванням особливостей та перспектив узгодженого розвитку.

Структурні перетворення не мають бути самоціллю, а засобом формування конкурентної змішаної економіки сільського господарства і харчової промисловості. Звідси виходить, що вирішення досліджуваної проблеми значно залежить від цілеспрямованості формування виробничої структури інноваційного характеру. При цьому взаємозв'язки і можливі структурні зрушення у забезпеченні ефективності нової господарської структури є не завжди очевидними і вимагають наукової розробки положень і моделей перспективної регіональної економічної системи.

Для розвитку адаптивних можливостей агропродовольчої сфери пропонується створити інноваційну інтегровану структуру з чіткою орієнтацією на передачу інноваційних продуктів внутрішньогосподарським ланкам альянсу з метою здешевлення процесів створення харчових продуктів, що є важливим, виходячи з нинішнього фінансового стану сільського господарства і харчової промисловості. Разом з тим, у межах регіону простіше забезпечити ефективні взаємовідносини і пошук невикористаних резервів.

Різноваріантність напрямів інноваційної діяльності і розвитку передбачає вибір найбільш ефективних виробничих зв'язків у регіональному продуктовому альянсі:

- з виробництва сільськогосподарської продукції;
- з переробки основної сільськогосподарської сировини;
- з раціонального використання сільськогосподарської сировини;
- з використання відходів переробки;
- з матеріально-технічного забезпечення;
- з науково-технічних та інноваційних процесів;
- з енерго-, водо-, тепlopостачання, використання транспорту, ремонтної бази, машинно-тракторної бази;
- з використання трудових ресурсів;
- зі збуту харчової продукції.

Зв'язки з виробництва продукції тваринництва і рослинництва зумовлені специфікою земельних ресурсів регіону, як об'єкту господарювання і як основного засобу виробництва. Тому розвиток сільського господарства визначається науково-технічними розробками з удосконалення системи сівобороту, науково обґрунтованими

сучасними системами зрошувального землеробства, розробками з підвищення родючості ґрунтів, системами інтегрованого захисту посівів при максимальному обмеженні найбільш токсичних пестицидів для отримання доброякісної рослинницької продукції та іншими екологічними аспектами використання ґрунтів. У цих умовах належним чином реалізується природний потенціал ґрунтів через врожай сільськогосподарських культур.

Параметри ґрунтових агропотенціалів за природною і ефективною родючістю відображають цілий комплекс антропогенних і природних чинників. Якщо перші можна у якійсь мірі витримувати у часі, то природні гідротермічні помічники клімату не регулюються (вони динамічні). Тому на практиці параметри агроґрунтових потенціалів сільськогосподарських культур можуть коливатися у межах до $\pm 25\%$ у залежності від вологості року (у засушливі роки вона знижується, а у вологі – збільшується), що визначає ризик продуктивної спроможності ґрунтів [3].

Нині розвиток аграрного сектора економіки України значною мірою обумовлений збільшенням виробництва продукції тваринництва. Тваринницька галузь забезпечує населення найбільш повноцінними продуктами харчування – білком, збалансованим за складом незамінних амінокислот, вітамінами, мікроелементами. Тому продовольча безпека країни забезпечується при виробництві продукції тваринництва у розмірах науково обґрунтованих об'ємів споживання на душу населення.

Збільшення обсягів виробництва і отримання екологічно чистої продукції тваринництва передбачає у першу чергу інноваційні тваринницькі технології повноцінної годівлі і забезпечення необхідної структури кормів, ефективного використання кормових ресурсів для зниження витрат корму і реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин. Тваринництво у своєму розвитку вимагає спеціалізації, концентрації і комбінування процесів.

У харчовій промисловості інноваційними напрямками слід вважати прогресивні ресурсо- і енергозберігаючі технологічні процеси; суттєве розширення асортименту за рахунок нових видів продукції, що містять біологічно активні речовини.

У технологічному циклі створення харчових продуктів між виробничими структурами розвиваються складні, взаємообумовлені зв'язки. У територіальній організації якість переходів і зв'язків зменшується, тобто досягається використання резервів економії енергії системи.

У залежності від ролі, масштабів, фінансового стану, виробничого і кадрового потенціалу, підприємства агропродовольчої

сфери мають визначати форму інноваційної діяльності за довготривалістю і етапами інноваційного процесу (табл.).

Таблиця. Вибір форм інноваційної діяльності у регіональному продуктовому альянсі

Етапи інноваційного процесу	Інновації			Обґрунтування вибору етапів інноваційної діяльності
	Нова національна розробка	Придбання і тиражування	Змішана форма	
1. Ідея нововведення в аграрній або харчовій сфері	+	-	+,-	Наукомістке виробництво, інтенсифікація виробництва, нові взаємовідносини
2. Науково-технічна розробка	+	-	+,-	Адаптація до регіональних умов, відповідність вимогам сучасного ринку
3. Створення зразка (серії) нової продукції	+	-	+,-	Можливість альтернативи у конкурентному середовищі
4. Оцінка фінансової можливості впровадження нововведень	+	+	+,+	Зниження ризику досягнення мети
5. Фінансування інноваційної програми або проекту	+	+	+,+	Повне забезпечення інноваційного процесу грошовими коштами
6. Супроводження, контроль, коригування і додаткове фінансування інноваційної розробки	+	+	+,+	Створення конкурентоспроможного інноваційного виробництва або продукції
7. Випуск нової харчової продукції на ринок	+	+	+,+	Висока ціна і попит
Інформація за показниками впровадження інновацій	$t_{11} - \max$ $3_1 - \max$ $\Pi_1 - \max$ $E_1 - \max$	$t_{12} - \min$ $3_2 - \min$ $\Pi_2 - \min$ $E_2 - \min$	$\min < t_{13} < \max$ $\min < 3_3 < \max$ $\min < \Pi_3 < \max$ $\min < E_3 < \max$	Суттєву роль відіграє асортимент і якість харчової продукції, що виробляється

Примітка: t – довготривалість циклу інноваційного процесу; 3 – витрати виробництва і реалізації одиниці інноваційної продукції; Π – ціна одиниці інноваційної продукції; E – ефективність інноваційної діяльності.

Основним завданням виробничих систем на початковому етапі є стабілізація усіх економічних процесів, щоб у майбутньому забезпечити планомірно-ринкову форму розвитку. Тому виробництва і сільськогосподарського, і харчового призначення, в основному,

обирають форму, що може найшвидше реалізуватися, – придбання і тиражування нововведень.

Висновки. Такий підхід викликає занепокоєння, тому що у господарському середовищі не накопичується досвід впровадження повного циклу інноваційної діяльності, не використовуються національні науково-дослідницькі напрацювання, які вимагають досвідного етапу впровадження, уповільнюється професійний розвиток працівників сільського господарства і харчової сфери. З нашої точки зору, слід розвиватись, ефективно поєднуючи ризикові інноваційні впровадження і розумне вкладання коштів в уже діючі інноваційні технології.

Список використаних джерел

1. Березін О.В. Продовольчий ринок України: теоретико-методологічні засади формування і розвитку: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 184 с.

2. Варналій З. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети // Економіст. – 2007. – № 9. – С. 36-39.

3. Концепция Межгосударственной программы инновационного сотрудничества государств-участников СНГ на 2008-2015 годы. Проект // Материалы XII Международной научно-производственной конференции «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики», 10-15 сентября 2007 г. (г. Скадовск).

4. Кузнецова И. Эффективность образования в инновационной системе: факторы и стратегии // Економіст. - 2007. - № 9. - С. 16-21.

5. Ривак О.С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 77-79.

6. Чеберкус Д. Системні підходи до державного регулювання інноваційного розвитку України в умовах глобалізації // Економіст. – 2007. – № 9. – С. 4-6.

7. Щубравская Е. Риски устойчивого развития АПС Украины в условиях глобализации // Экономика Украины – 2007. – № 2. – С. 62-68.